

Światopogląd i wierzenia Mongołów

Autor tekstu: **Ilona Wojtarowicz**

Mongołowie to koczowniczy lud Wielkich Stepów. Od wieków znani byli dzięki łuczniczym i jeździeckim umiejętnościom. Odkąd dali o sobie znać na arenie międzynarodowej, budzili respekt ze względu na swoje imponujące umiejętności wojenne. Ich wierzenia (wprawdzie silnie wzbogacone o elementy religii podbitych ziem), są niezmiennie.

Niewątpliwie, Mongołowie, dzięki swoim podbojom pod dowództwem wielkiego Czyngis-chana stworzyli największe imperium świata. Począwszy od XII wieku, koczownicze plemiona mongolskie zaczęły przechodzić gruntowne przemiany ustrojowo-społeczne. Funkcjonująca dotąd wspólnota rodowa została zastąpiona ordami, dowodzonymi przez słynnych chanów. Mimo swojej potęgi, nie zdołali utrzymać imperium, które po czterech stuleciach rozpadło się. Nie rozpadły się natomiast zdobycze kulturowe, jakie zostawili po sobie Mongołowie [1]. Przyjrzyjmy się zatem dorobkowi kulturowemu tych wojowniczych plemion stepowych.

Mongołowie byli tolerancyjnym narodem. Podczas wojen często przyjmowali religie podbitych krajów i ich ludów, tak więc na ich kulturę religijną złożyły się wierzenia europejskie, muzułmańskie oraz chińskie. Niemniej jednak nigdy nie zrezygnowali ze swojej rdzennej religii, jaką niewątpliwie jest szamanizm. Generalnie rzecz ujmując, szamańska mentalność odsyła Mongołów do mitu o „świętej” rzeczywistości, gdzie nie ma podziału na świat naturalny i nadprzyrodzony.

Centralne znaczenie wśród szamańskich wierzeń ma wertykalna struktura świata, co często symbolizuje tzw. Drzewo Świata. Idąc tym tropem, Świat Górny to korona Drzewa, a zarazem świat rzek i ptaków, Świat Środkowy, czyli pień, to zwierzęta o ciepłym oddechu oraz Świat Dolny-korzenie drzewa, to było rogate wraz ze zwierzętami żyjącymi pod ziemią [2]. Jak łatwo zauważyć, podstawy tych wierzeń znajdują swoje źródło w stosunku do otaczającej natury. Nie powinien zatem dziwić fakt, iż Mongołowie to ludy, oddające cześć różnym zjawiskom przyrody jak np.: gór, jeziorom, zwierzętom, drzewom i stepowi. Stosunek do świata był niewątpliwie odzwierciedleniem więzi człowieka z przyrodą. Zatem wszelkie jej przejawy urastały do rangi wartości najwyższej. Od warunków klimatycznych oraz ilości upolowanej zwierzyny zależał ich byt.

Podział świata jest również widoczny w sposobie budowania *jurty*, np.: kopulasty dach *jurty* to niebo, komin to mityczne centrum, symbolizujące przejście do innego świata. Podobnie jak niebo, *jurta* dzieli się na prawą stronę (dla mężczyzn) i lewą (dla kobiet). Jakikolwiek nieprawidłowości w podziale tego odwiecznie ustalonego porządku świata, groziły ciężkimi konsekwencjami dla całej społeczności. Jeśli np. zwierzęta przyporządkowane Ziemi, wskoczyły na dach, obawiano się zaburzenia funkcjonowania świata, toteż w celu zapobieżenia tej tragedii, zarzynano niepokorne zwierzę [3].

Szamanizm i szamani

Istotę wierzeń Mongołów stanowi szamanizm. Najkrócej mówiąc szamani, to wybrańcy duchów powołani do pełnienia pośrednictwa między światem ludzi a światem boskim. W ekstatycznym transie, w jaki popadają szamani, odprowadzają dusze zmarłych na miejsce spoczynku, leczą chorych odpędzając złe demony, będące przyczyną większości chorób. Według Mongołów, pierwszymi szamanami byli: młody mężczyzna i młoda kobieta, którzy dostąpili „wtajemniczenia” na cmentarzu zwanym Czerwoną Skałą. Znajomość świata duchów szamani nabywali poprzez trans, natomiast wszystkich innych, bardziej praktycznych umiejętności (śpiew, taniec) uczyli się od starszych szamanów [4]. Jako, że szamani cieszyli się wielkim prestiżem w mongolskim społeczeństwie, bardzo często pełnili również funkcję wodzów. Niemniej jednak, do ich głównych powinności wobec społeczności należało jasnowidztwo, leczenie chorób, kontakt z duchami.

Szamani jak i reszta społeczeństwa, wielkim szacunkiem otaczali ogień z racji jego oczyszczających właściwości. Miał on również moc odpędzania demonów. Duży respekt wzbudzali także ci, których praca w jakiś sposób była związana z użyciem ognia. Obyczaje związane z ogniem musiały być ściśle przestrzegane przez mongolskie społeczności. Przewidywano ciężkie kary za przewinienia, które mogły w jakiś sposób zaszkodzić ogniewi.

W zakres większości uroczystości religijnych wchodziło właśnie oczyszczanie w ogniu ofiar, przygotowanych do złożenia bogom.

Panteon bóstw mongolskich

Najwyższe bóstwo w mongolskim panteonie to Bóg Niebios, stwórczyni ludzi — **Mongke Tengri**. Podlega mu wiele pomniejszych bóstw. Na górze mieszka 99 niebiańskich *tengri*, rządzonych przez króla **Qormusta**. Na Ziemi urzęduje 77 żeńskich *tengri*, znajdujących się pod władzą **Etugen Eke**. Każde zwierzę, roślina, przedmiot, mogą mieć własnego *tengri*, który je chroni. Innym, bardzo ważnym bóstwem, jest **Erlík** — bóg zła i władca podziemi [5]. On także uczestniczył w stworzeniu świata. „Zanurkował po budulec dla Ziemi na dno morza i ukrył jej część w ustach. Kiedy Ziemia zaczęła rosnać, musiał wypluć to, co miał w ustach, i tak powstały błota i góry. Erlík jest twórcą ludzi lub ich dusz, dlatego mimo lęku cieszy się szacunkiem i opiekuje szamanami” [6].

Najniżej w całej hierarchii bytów duchowych i boskich, usytuowane są demony. Ich funkcja polega na utrudnianiu życia i unieszczęśliwianiu ludzi. Mówi się, że są to dusze zmarłych, wysłane stamtąd na ziemię, by szkodzić ludziom. Prześladowają podróżnych, porywają zwłoki i żywią się ludzkim mięsem. "Wiele jest żeńskich demonów. **Kara Kura** sprowadzająca nocne koszmary, może przybierać postać małej kozy, siada na ludzkich twarzach podczas snu i dusi ich we śnie. **Kobieta Czwartku**, działająca tylko w jednym dniu tygodnia, nęka karawany burzami piaskowymi i trąbami powietrznymi. Najstraszniejsza ze wszystkich jest **Czerwona Matka**, która poluje na młode żony, atakując ich łona po porodzie. Podróżuje nocą na skradzionych koniach, zajeżdżając je niemal na śmierć, a następnie porzucając” [7].

Demonów można było się pozbyć, sporządzając specjalne figurki symbolizujące odpowiednie nieprzychylnie duchy oraz lalki, mające właściwości „opiekuńcze”. Towarzyszyła temu wielce skomplikowana ceremonia wypędzenia złego ducha z ciała poszkodowanego i „wpędzenia” ich do wewnątrz wizerunku odpowiedniej figurki.

Stosunek do zwierząt

Zwierzęta otaczane są wyjątkowym poważaniem. Uważa się, że ukrywają się w nich ludzie lub duchy. Ponieważ są posiadaczami „świętej” mocy, nie wolno ich krzywdzić. Nie wolno polować na zwierzęta, które przynoszą błogosławieństwo np.: jelenie. W wierzeniach stepowych ważna rola przypada niedźwiedziowi. Jest opiekunem lasów i pomocnikiem ludzi. Pomaga w łowieniu zwierzyny, zapędzając ją do zastawionych pułapek. Ponieważ niedźwiedź lubi śmiech, myśliwi w podziękę dziękują mu śmiejąc się. Łabędzie są przewodnikami dusz szamanów, zajęte natomiast pomagają im na stepie. Wierzy się, że nietoperze przyjmują pozycję „głową w dół”, by przestrzec ludzi, w razie jakiejś katastrofy kosmicznej (gdy niebo zacznie spadać). Natomiast najwyższy respekt wzbudzają konie, ponieważ to one towarzyszyły zawsze wojownikom w wyprawach i przyczyniły się tym samym do potęgi Mongołów, a z drugiej strony są źródłem cennego pożywienia [8].

Ludność mongolska żyje nadal na ziemiach Wielkiego Stepu, z czego około 85% ich populacji zamieszkuje tereny Mongolii .

Bibliografia:

- Małgorzata Łabęcka-Koecherowa, *Mitologie ludów tureckich*, Warszawa 1998
- Leksykon, *Bogowie, demony, herosi*, red. Zbigniew Pasek, Kraków 1997
- Kerrigan Michale, *Mity Tybetu i Mongolii, Diamentowa ścieżka*, Warszawa 1999

Zobacz także te strony:
[Pogoda a... imperium Czyngis chana i sprawa polska](#)
[W poszukiwaniu mongolskiego ałmasa](#)
[Czyngis-chan powrócił...](#)
[Szamańskie safari](#)

Przypisy:

- [1] Kerrigan Michale, *Mity Tybetu i Mongolii*, Diamentowa ścieżka, Warszawa 1999
- [2] Ibidem
- [3] Ibidem
- [4] Ibidem
- [5] Ibidem
- [6] Leksykon, *Bogowie, demony, herosi*, red. Zbigniew Pasek, Kraków 1997, s.133
- [7] Kerrigan Michale, op.cit., s.123
- [8] Ibidem

Ilona Wojtarowicz

Absolwentka religioznawstwa na Uniwersytecie Jagiellońskim (2006).

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 16-02-2008)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5738) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5738>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl